

n. 'servei, càrrec' («dienst, amt», en la *Nat. S. Johannis Bapt.*, del *Homilubok* de c. 1200, ed. Wisén, p. 10), etc.

Veg. Baist, *Z. f. dt. Wfg.* IX, 32-33; Mahn, *Etym. Unters.*, 169-71; Kluge, s. v. *amt*; *REW*₁, 448 (rec- 5 tificat *ZRPh.* xxix, 491); *REW*_a, 403a; *FEW*, I. c.; Gamillscheg, *Rom. G.* I, 379; Terlingen, *Los It. en Esp.*, 163-5; *DCEC* I, 224.

DERIV.: *Ambaixador* [1325, i supra; *emb-* també en *JRoig, Spill*, 10902; «ésser *embaxador* de pau: de- 10 ferre mandata pacis», *OPou, ThPu.*, 174]; *ambaixatriu* o *ambaixadriu*. *Ambaixeria* ant. 'comissió privada' [«procurar-se negocis, *embaxeries*, marmessories», en una prosificació del *Llibre de les Dones*, d'Eiximenis, mj. S. xiv, vi.14].

1 Lliçó d'obertura de la càtedra de lector d'italià a la Universitat d'Utrecht, 1963, publ. en opuscle de 39 pp. per Mouton, L'Haia, el mateix any. Segurament té raó en posar de relleu, que el francès és l'única llengua, on el grup *-CTI-* apareix en aquest 20 mot tractat en la seva forma rigorosament normal i fonètica. D'altra banda no convenç en suggerir que *-ade* en aquest cas sigui una forma semi-latina i no pas de manlleu romànic, i menys encara *-adeur*. Hi hagué refecció en part, posterior, de formes més 25 normals en francès o en baix llatí, per influència de les formes occitanes; i en l'aspecte semàntic hi hagué també un corrent de retorn des d'Itàlia cap a França; de tota manera no des del Mezzogiorno com s'ha suggerit sovint sinó des de les grans «Co- 30 mune» del Nord, en els temps més brillants d'aquestes. Potser la forma primordial francesa fou *ambasse* que amb el valor d'*ambassade* encara figura en Montaigne (vegeu-ne el glossari) i que després va acabar per antiquar-se del tot. — 2 El cas 35 de *faïçó(n)* *FACTIONEM* es deu a la influència de *faire* *FACERE*, *fait* *FACTUM*.

AMBDÓS, AMBDUES, 'tots dos (dues)', del llatí AMBO-DUOS, combinació vulgar dels ll. clàssics AMBO 40 'tots dos' amb DUOS o DUAS (acusatiu de DUO 'dos') □ 1.ª doc.: S. XIII freqüent ja en Llull i en Jaume I, en la forma *amdós, amdues*.

Segons la nostra fonètica històrica MB s'assimilava en *-m-* amb caràcter general des dels orígens de la 45 llengua literària. Ens cal, doncs, esperar com a resultat del ll. vg. AMBO-DUOS, la forma *amdós*. I així ho trobem en efecte en tots els textos de la primera època, almenys quan es basen en mss. verament antics. Com ara la *Crònica* de Jaume I: «sobre aquestes 50 paraules, que foren tractades e acordades d'*amdues* les parts» (ed. Ag., 7, 6, segons el ms., cosa que l'ed. de València reemplaça per *de abdues*). *Amdós* llegim en un doc. rossellonès de 1314 (*RLR* xxx, 261), i ja en un de la Vall de Ribes de c. 1283: «los mases 55 *amdós* de Rial fan, enfr' *amdós*, un fey de pa<I>la» (publicat per Alart, *RLR* iv, 55). Així mateix en molts passatges lullians, com en *Blanquerna* (*NCl.* I, 275.22) i: «un draper auçís un merchader --- havia dos fills; la un era gran, e clamava la mort de son pare; e eren 60

grans bandos en la çiutat entre *amdues* les parts --- enfr' *amdós* les parts ---», *ibid.* II, 113.9. Com a conseqüència de la fluctuació que hi havia hagut en el S. XIII entre el plural del tipus *los mes* i el de tipus *los mesos*, s'introdueix llavors també *amdosos*, espècie de plural amb doble signe s; però també aquesta innovació popular ens mostra el grup *md-*: «En Adam --- stava tota la humana natura, e en nostra mare Na Eva; e en *amdosos* fo exalçada la humana natura», 10 *Merav.*, *NCl.* I, 106.

El llatí AMBO, AMBAE, AMBO, era una forma de numeral collectiu (heretada de l'indoeuropeu), cf. grec 15 *ἄμω*, diferenciada del mer numeral DUO, DUAE, DUO. Es conserva sense gaire canvi en el gall-port. *ambos*, cast. ant. *amos* (després refet *ambos* per reacció llati- nitzant). En general les llengües romàniques li preferiren una forma combinada AMBO DUO, com una espècie de compromís entre els dos quasi-sinònims, i quan es féu sentir la tendència a abolir l'antiga termi- 20 nació de nombre dual, el ll. vg. introduí una declinació DUI, acusatiu DUOS, que es manté antigament en algunes de les llengües germanes, p. ex. oc. ant. *dui*, acusatiu *dos*, femení *duas*; alhora s'introduí aquesta nova declinació en llatí vulgar en l'esmentada combi- 25 nació, i com que aquesta ja estava soldada, es digué AMBO-DUI, AMBO-DUOS, amb forma fixa del primer component. D'ací oc. ant. *amdui*, nominatiu, junt amb el cas oblic *amdós* i el femení *amdusas*. La forma *am- 30 dui*, existí també en el català arcaic (amb la u conservada com a *u*, per la influència metafònica de la *-i* del final). En el nostre mot la terminació arcaica es mantingué bastant, però aviat s'establí un compromís entre *amdui* i *amdós*, d'on *amduis*, que per l'evolució fonètica normal es converteix en algun text antic en 35 *amdu(i)x*. Així, en efecte, ho trobem encara en Muntaner: «madona la regina --- que anàs en Sicília ab los infants *amdux*», cap. 94).

Com a resultat d'una evolució fonètica trobem més tard, en forma assimilada *endós*; així en passatges 40 d'Eiximenis (XIIè n. del Crestià, *NCl.* vi, 82) o en un doc. d'Estagell de 1384 (*RLR* xvi, 22, 23). Avançant les dates, es va trobant cada cop més la grafia *abdós, abdues, abdui*, que ja he explicat en l'article AMB com a resultat d'una ultracorrecció ocasionada per la 45 grafia ja llavors artificiosa *ab* en lloc de *amb*. Això es fa molt general en els mss. del S. xv: «Aníbal e Scipió elegiren un turcmany qui entengués la lenga de *abduy*» (Ant. Canals, c. l'a. 1400, *Scipió e Aníbal*, *NCl.*, 45), on veiem que perdut el sentiment funcional de l'antiga declinació bi-casual, ja s'usava l'antic cas recte 50 *abduy* fins com a cas complement. «Zacaries e Elysa- bet --- après que hagueren estat algun temps *abduy*, partiren lo llit e dormie quiscú en sa cambra», St. Vicent Ferrer, *Sermons* (II, 15.5): l'expressió era doncs usada amb caràcter emfàtic, en el sentit de 'dos junts'; que és també el que es nota en *JRoig*: «no vull del món / sinó sols vós: / puys som *abdós*, / hajam plaer, / ab bon voler / e fin amor» (*Spill*, 5760). D'altra banda, en altres passatges d'aquests *Sermons* veiem 60 també la forma *abduys* (I, 25.26; II, 184.8). En *JRoig*,